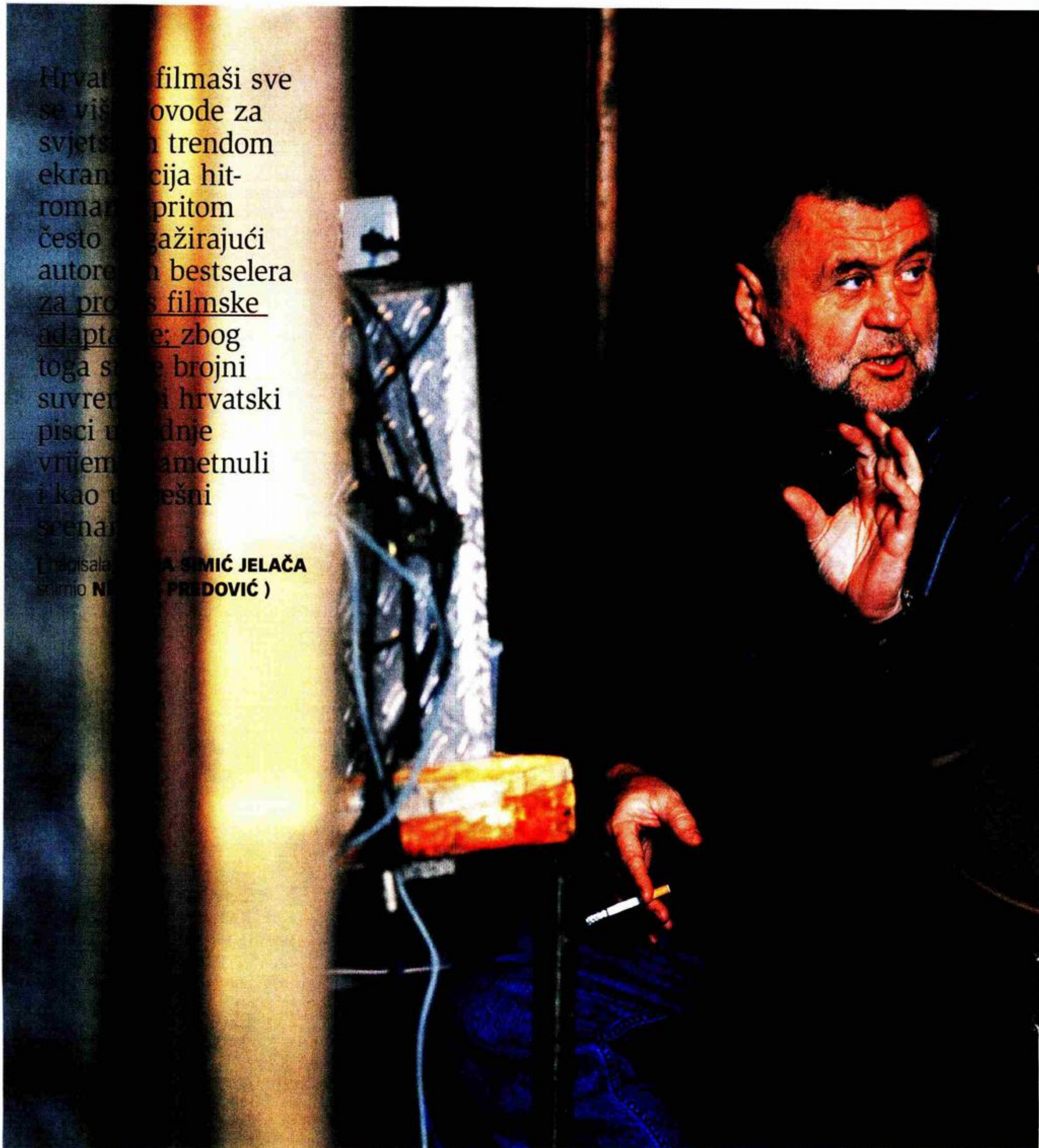

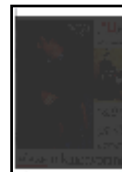
R DOSSIER: FILMSKE AVANTURE KNJIŽEVNIH ZVIJEZDA

Hrvatski filmaši sve se više okupljaju oko vode za svjetski trendom ekranizacija hit-romana, pritom često angažirajući autore i bestselera za proslavne filmske adaptacije; zbog toga se u brojni suvremeni hrvatski pisci u posljednje vrijeme nametnuli i kao uspješni scenaristi.

(Pisala: **ANITA SIMIĆ JELAČA**
(Slikio: **NIKOLA PREDOVIĆ**)

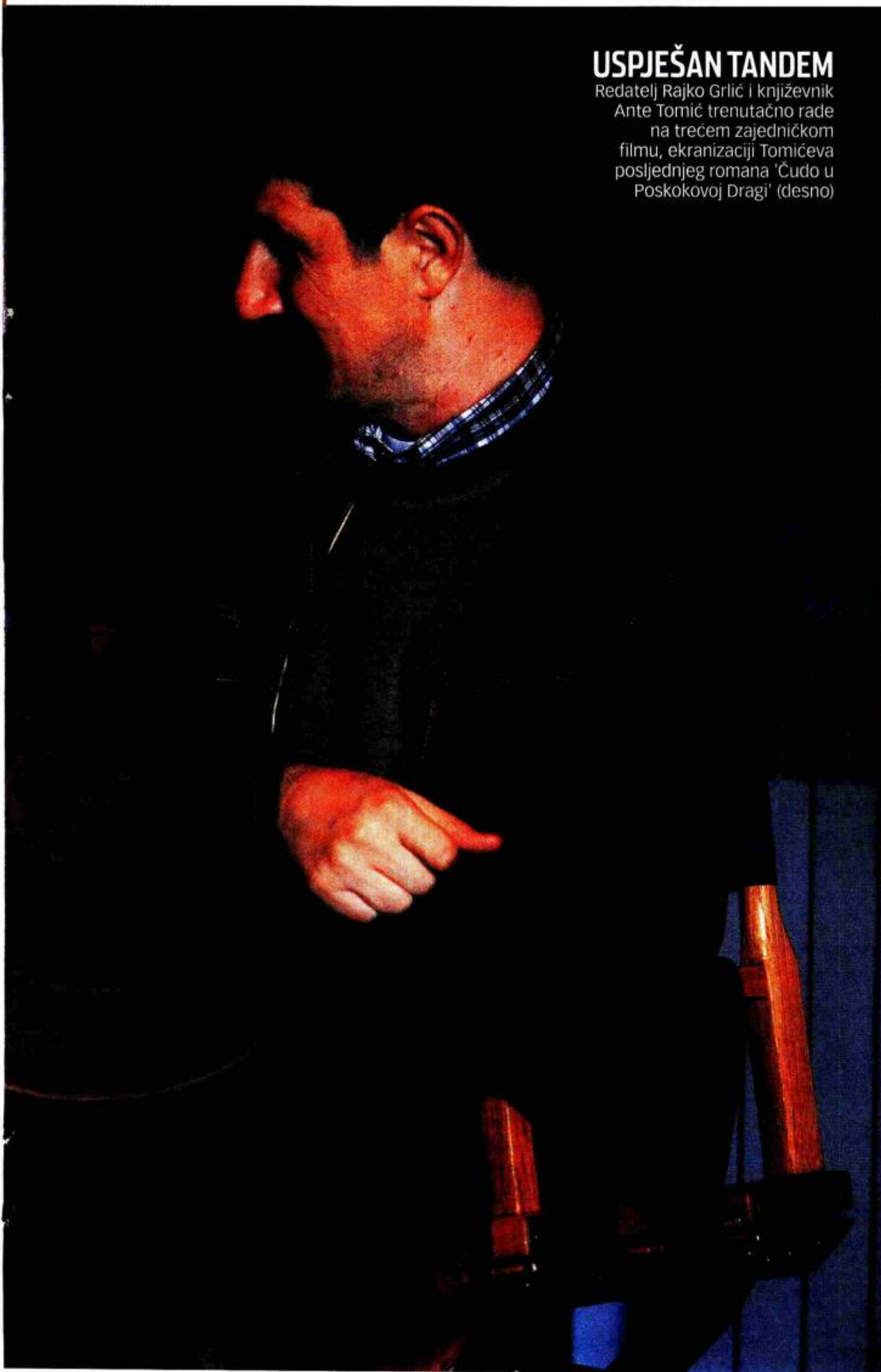

Priče iz hit-romana p

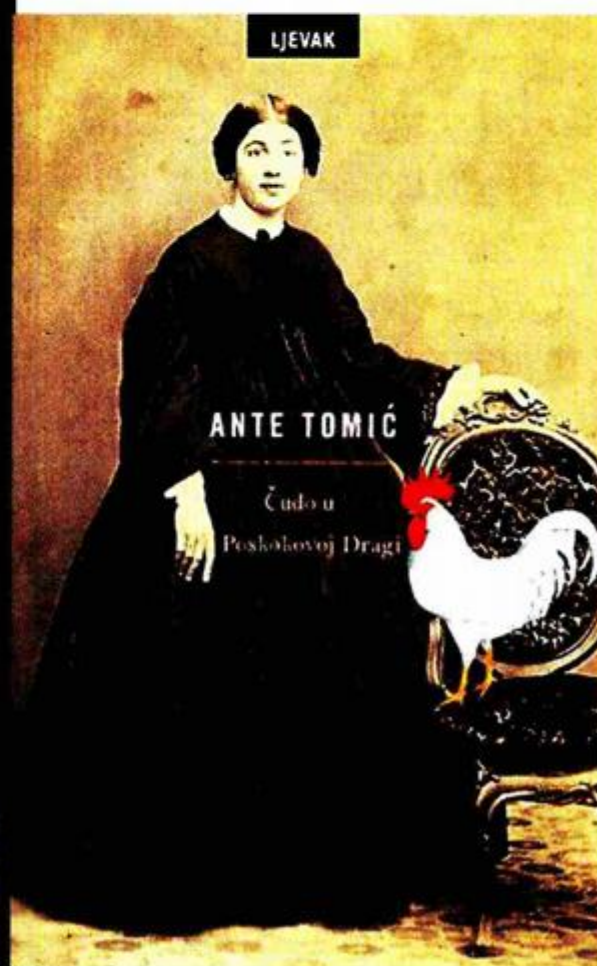
USPJEŠAN TANDEM

Redatelj Rajko Grlić i književnik Ante Tomić trenutačno rade na trećem zajedničkom filmu, ekranizaciji Tomićeva posljednjeg romana 'Čudo u Poskokovoj Dragi' (desno)

“Ovih su dana hrvatski autori fil-mova prvi put nakon

20 godina imali priliku dobiti sredstva za razvoj filmskih scenarija, u iznosu od 35.000 kuna svaki. Rezultati tog natječaja Hrvatskog vizualnog centra, objavljenog početkom studenog, poka-

zali su da se u hrvatskoj kinematografiji posljednjih godina sve jasnije zapaža novi trend - ekranizacije hrvatske suvremene proze.

NAKON USPJEŠNIH adaptacija književnih hitova kao što su "Što je muškarac bez brkova", "Karaula", "Kino Lika", "Buick Rivera" i "Metastaze", niz se nastavlja: uhodani tandem Rajko Grlić i Ante Tomić već rade na scenariju za novi film "Poskokova Draga" prema posljednjem Tomićevu romanu "Čudo u Poskokovoj Dragi", redatelj Ivan Salaj ekranizirat će hit Renata Baretića "Osmi povjerenik", redatelj Dario Juričan želi napraviti film po romanu Drage Glamuzine "Tri", mlada književnica Ivana Simić Bodrožić u suradnji s poznatom sara- ▶

relaze u kinodvorane

DOSSIER: FILMSKE AVANTURE KNJIŽEVNIH ZVIJEZDA

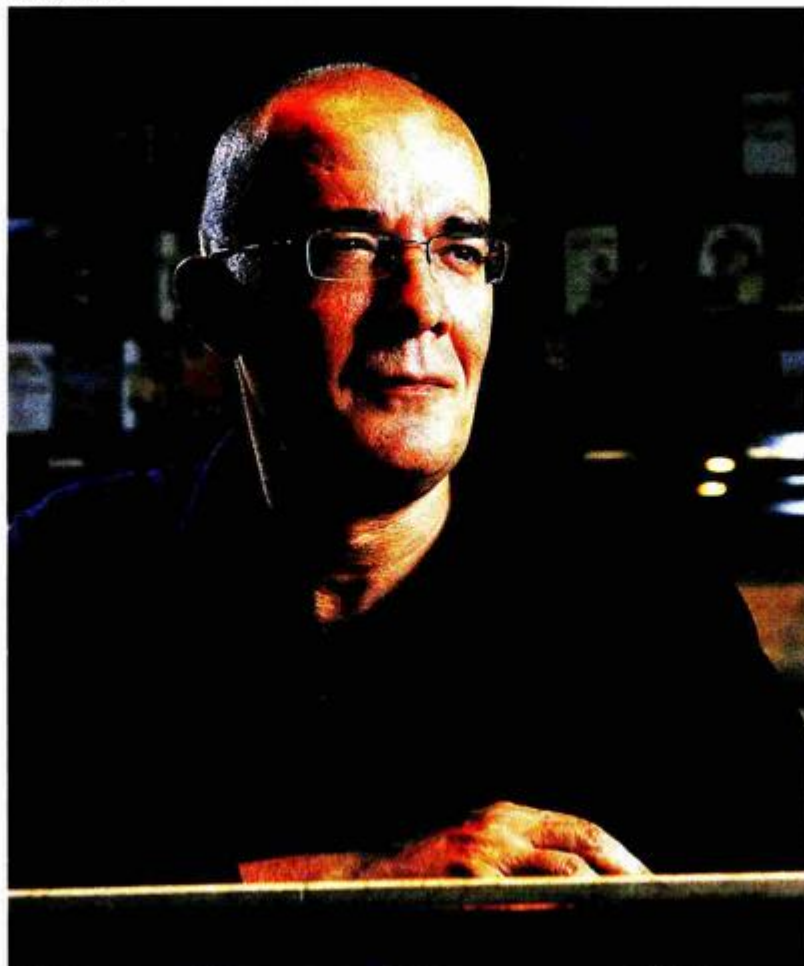
jevskom redateljicom Jasmilom Žbanić počinje raditi na adaptaciji vlastite knjige "Hotel Zagorje", dramaturginja Tena Štivičić piše scenarij za film koji će se temeljiti na njezinu istoimenom dramskom tekstu "Dvije". Uskoro završava sa snimanjem i jedan drugi film, "Koko i duhovi", koji Danijel Kušan režira prema istoimenoj knjizi svog oca Ivana Kušana, a sredstva HAVC-a dobila je i mlada redateljica Hana Jušić za scenarij filma "Zago-

"Kad se neki roman proda u 10-20 tisuća primjeraka, što je više ljudi nego što ih u kinu pogleda domaći film, to je potencijal koji je šteta ne iskoristiti" DRAGO GLAMUZINA

netni dječak", koji će također biti snimljen po Kušanovu romanu. Sve to upućuje na sljedeće: ili se hrvatski filmaši povode za svjetskim trendom ekranizacija hit-romana, što im već unaprijed garantira medijsku pozornost i gledateljstvo zainteresirano za samu knjigu, ili se hrvatska literatura u zadnjih 10 godina drastično promijenila. Rajko Grlić, redatelj koji se ekranizacijama suvremenih romana bavi još od '80-ih godina, smatra da se radi o ovom drugom:

"DO POJAVE tzv. FAK-a, odnosno mladih hrvatskih književnika, ekranizacija romana je bilo vrlo malo jer literatura do '90-ih nije pridavala pretjeranu pozornost priči i likovima. Više se bavila idejama, esejistikom, nego samom naracijom. Pojavom pisaca poput Tomića, Jergovića, Ferića, Dežulovića i Pavičića počele su se događati ekranizacije. To je generacija koja je odgojena na rocku,

FOTO NCL

**IVANA SIMIĆ
 BODROŽIĆ**

adaptirat će svoj prvi roman "Hotel Zagorje", u kojem kao rođena Vukovarka opisuje svoja prognanička iskustva, a film će režirati sarajevska redateljica Jasmila Žbanić

koja je odjednom počela pričati priče. Ujedno je to i prva generacija koja je rasla s filmom, njoj je vizualna priča nešto strašno blisko. Osim toga, film je '90-ih bio pod apsolutnom kontrolom. Nakon '90-ih političari su shvatili da im film ne može ni pomoći ni odmoći, pa su ga pustili na miru. No film je do tada već otjerao publiku iz kina, a paralelno je književnost cijelo vrijeme mogla slobodno govoriti o svemu i književnici su postali zvijezde. Tako je i danas, jer za promjenu takvih stvari treba proći 20 godina."

NJEGOVA PRVA ekranizacija bio je film "Štefica Cvek u raljama života", nastao po romanu Dubravke Ugrešić. Roman je, kaže, uzeo samo kao početnu priču na temelju koje je radnju gradio dalje, što i inače radi kad je o ekranizacijama riječ. Od tada do danas

ekranizirao je još tri romana, po istom principu. S autorima romana je, priča, uvijek u početku imao istih problema:

"Da bi se ekraniziralo književno djelo, prvo ga se mora potpuno 'rašarafiti', da vidite što mu je struktura i što od svega toga može u novo agregatno stanje zvano film. Zato je prva reakcija svih autora po čijim sam knjigama radio filmove bila jednaka: 'Radi što hoćeš, sve ću ti potpisati, samo nemoj mene u to miješati.' Za pisca je vrlo prirodna takva reakcija, jer on ne želi ponovo sudjelovati u stvaranju nečega što je već stvorio. Osim toga, pisanje romana je dug i bolan proces i nitko ne želi natrag u te vode. Problem je kod pisca i probiti taj osjećaj da je scenarij samo prolazna forma koja se radi u 7-10 verzija, da nakon toga slijede još dvije ruke pričanja - snimanje i montaža, da je on samo dio nečega, a ne kompletni autor.

UZA SVE TO, u tome nema ni novca, tako da je jako malo pisaca kod nas u to uključeno. Međutim, ja sam ih uvijek pridobio tako što bih napravio prvu verziju, što je za njih najbolniji moment. To bi ih dosad uvijek zaintrigiralo, jer je njihovo djelo time dobilo sasvim novu strukturu i otvorilo mogućnost za novom igrom s istom temom. Tako je bilo i s Dubravkom Ugrešić koja je kategorički odbijala sudjelovati, i s Borislavom Pekićem, i prvi put s Antom Tomićem. Na kraju sam sa svima njima sasvim

FOTO JOSIP REGOVIĆ

ADAPTACIJA OMILJENOG DJEČJEG ROMANA

**KOKO FILMSKU VERZIJU
ČEKAO ČAK 52 GODINE****Danijel Kušan režira film
prema romanu 'Koko i duhovi'
svog oca Ivana Kušana**napisala **ORHIDEA GAURA**

Dok nije bilo ni kompjutera ni interneta, mnoge generacije djece gutale su knjige Ivana Kušana o pustolovinama nestašnog Koka. No Koko je snimanje svog filma prema knjizi "Koko i duhovi" čekao pune 52 godine. "Koko i duhovi" jedna je od najčitanijih dječjih knjiga i ne znam zašto ranije nije došlo do ekranizacije, ali sad je na mene došao red da sazrijem kao redatelj kako bih mogao nešto tako fantastično napraviti", kaže redatelj i koscenarist filma Danijel Kušan, sin pisca Ivana Kušana. "Tata je jako uzbuđen, u početku smo zajedno razrađivali scenarij. Već je vidio neke snimke i jako je zadovoljan. Svejedno, osjećam veliku odgovornost. Još otkad sam upisao studij režije, razgovarao sam s ocem o tome

FOTO TOMISLAV SMOLJANOVIC

DANIJEL KUŠAN na snimanju filma s mladim glumcima Kristianom Bonačićem i Antoniom Paračem

da snimimo film o Koku, ali osjećao sam se nezrelo." Snimanje filma prema romanu "Koko i duhovi" upravo se približava kraju, a premijera bi trebala biti iduće godine na Filmskom festivalu u Puli. Bit će to prvi hrvatski dječji film nakon dugo godina.

Producerska kuća Kinorama već ima u planu snimati filmove i prema Kušanovim romanima "Zagonetni dječak" i "Koko u Parizu". Dvanaestogodišnji glumac Antonio Parač, koji igra Koka u prvom filmu, trebao bi igrati i u nastavcima čije se snimanje planira u sljedeće dvije godine. Kao i dvije godine stariji Filip Mayer, koji igra "zločestog" Mikija, član je dječje dramske grupe ZKM-a. Radnja "Koka i duhova" vrti se oko dječaka Koka koji se s roditeljima useljava u stan koji je pripadao starom škrcu Vinceku čija je smrt obavijena misterijem. Niz događaja zaintrigirat će Koka da se uz pomoć svojih prijatelja upusti u pravu detektivsku avanturu, odnosno potragu za starim Vincekom.

lijepo surađivao." "Ušao sam nevoljko u taj posao, jer me scenariji osobito ne zanimaju", priča Ante Tomić. "Za novine danas napišeš, sutra izađe, a preksutra se više i ne sjećaš teksta. Film je prevelika zafrkancija, ako mene pitate, u kojoj ovisiš o puno ljudi, od kojih ti se baš svi i ne moraju sviđati. Redatelj, producent, glumci, scenografi, kostimografi, šminke... stvar zahtijeva previše raznorodnih talenata da bi uspjela. Neko me se može svidjeti ta vreva, no ja se osjećam nesigurno u njoj. Sa svakim novim čovjekom što se uključuje u posao u meni, optimistu, samo raste strah da će finalni proizvod ispasti sranje. Zato su mi drage novine i knjige, tamo sam ja jedini i gazda i sluga, sam sebi odgovoran i za uspjeh i za neuspjeh napisanog."

ZBOG ČEGA je ipak pristao kad mu je Grlić prvi put predložio suradnju, Tomić kaže: "Naravno, bio sam impresioniran osobom redatelja. Kad je on snimio 'Samo jednom se ljubi', ja nisam smio ni pogledati cijeli film. Čim bi Vladići Milosavljević ispala sisa, mene bi zlikovci otjerali u drugu sobu. Rajko Grlić bio je moj mladenački idol čije sam filmove silno volio, osobito 'Čarugu', remek-djelo što je na nesreću, u doba kada se poja-

"Dok god je film kod nas na ovom nivou, uvijek će biti više ekranizacija knjiga u nedostatku originalnih scenarija **KNJIGE KAO INSPIRACIJA**

vilo, bilo čestitije od svoje publike. I sad Grlić, onaj Grlić, želio bi ekranizirati moj roman. Hej! Ali to opet nije dostatno da me motivira da sedam ili osam puta, ne pamtim više koliko je verzija scenarija bilo, pišem jednu jedinu priču. Kako to Rajko svaki put dobije od mene, časti mi, ne bih vam znao kazati. Nisam sasvim siguran, ali mislim da se to što on radi tehnički zove bijela magija. Vještina je zapanjujuća, posebno kada imate zakletog neradnika kao što sam ja."

NAKON "KARAULE", prvog filma za koji su skupa radili scenarij nastao prema Tomićevoj knjizi "Ništa nas ne smije iznenaditi", Grlić i Tomić se više ne razdvajaju. Skupa su radili scenarij i za posljednji Grlićev film "Neka ostane među nama", a ekranizaciju "Čuda

DOSSIER: FILMSKE AVANTURE KNJIŽEVNIH ZVIJEZDA

u Poskokovoj Dragi" imaju u planu već godinu dana. "To je samo stvar slaganja karaktera", kaže Grlić. "Uživamo raditi skupa i sve više nas upravo taj proces veseli."

Poput Tomića, na prvu je jednako reagirao i Renato Baretić kad su mu se javili vlasnik produkcijske kuće Olimp Marijo Vukadin i redatelj Ivan Salaj s idejom da naprave film po njegovu "Osmom povjereniku". No on je pri tome i ostao.

"OSMI POVJERENIK" se ne može napraviti kao film bez dramatičnih promjena u priči, ali bih ga mogao vidjeti kao TV seriju u 6-8 nastavaka. Prodao sam momcima prava na četiri godine za film ili seriju, uz dogovor da ja ne moram raditi na scenariju. Kad redatelji rade film po nečijem romanu, uvijek žele napraviti još nešto od toga, ne samo preslikati roman. Meni bi bilo bez veze da nekom drugom radim svoju priču na neki drugi način, koji se njemu sviđa, a meni možda i ne. Pa smo to riješili ovako, za nevelike novce. To se sve odvijalo prije dvije godine i stvarno mi se nisu javili od onda, nisam ni znao da su dobili novac na natječaju."

Ne strahuje od toga kako će film ispasti, s obzirom na to da nema veze s projektom. Upravo to bi se dogodilo, ističe, da se uključio. Za njega će to biti jedna od brojnih interpretacija knjige, a smatra da generalno adaptacije knjiga ne uspijevaju - pogotovo kod publike koja je prvo pročitala ili zavoljela knjigu. Baretić je dosad radio na dva scenarija, jedan za TV seriju "Novo doba", a drugi za film "Što je muškarac bez brkova" s Ivicom Ivaniševićem i Antom Tomićem. Oba projekta režirao je Hrvoje Hribar, a rad na scenariju protekao je, kaže Baretić, "uz puno krasnih kreativnih svađa", koje su na momente bile toliko bučne da su susjedi pozvali policiju. Nakon toga shvatio je da, kad je riječ o pisanju, nije za timski rad. U fazi preprodukcije je još jedan film koji se snima prema njegovu romanu "Pričaj mi o njoj", a radi ga mlada redateljica Sara Hribar.

MEĐUTIM, NEMAJU svi pisci takve zadržke. Ivana Simić Bodrožić, autorica hit-romana "Hotel Zagorje" koji govori o sedam godina progonstva djevojčice iz Vukovara, rad na scenariju po vlastitoj priči iščekuje s nestrpljenjem. To više jer će na scenariju raditi s uspješnom sarajevskom redateljicom Jasmilom Žbanić, dobitnicom Zlatnog medvjeda na Berlinaleu. Nije još sigurno hoće li ga ona i režirati, s obzirom na druge projekte

FOTO NCL

Tena Štivičić
Dvije i druge

DRAGO GLAMUZINA, glavni urednik izdavačke kuće Profil, autorska prava za svoj prvi roman "Tri" prodao je redatelju Dariju Jurićanu, koji je ujedno i koscenarist tog filma (desno)

TENA ŠTIVIČIĆ

u Londonu radi na scenariju za film prema njezinoj drami "Dvije", koja govori o suvremenom Zagrebu kroz prizmu mladih žena koje su stasale u 90-ima; mlada spisateljica smatra da njeni romani obično sadrže skicu mogućnosti za prijenos u drugi medij

koje ima u planu, ali na njezinu inicijativu na scenariju počinju raditi zajedno. Autorska prava otkupila je producerska kuća Produkcija Živa Leona Lučeva, koja blisko surađuje s Jasmilom Žbanić.

"OD KADA SAM počela dobivati ponude da se napravi film po mom romanu, maštam o tome da to radi Jasmila. Nisam se o tome ni usudila misliti, ali mi ona savršeno odgovara po senzibilitetu, a da ne govorim po svemu što je radila prije. Imamo sličnu priču što se rata tiče, sličan background i sličnu energiju. Odmaknula sam se od ideje da se radi o mom romanu i na film gledam kao na neku sasvim drugu, novu priču. Zato sam i toliko znatiželjna u što će izrasti."

Scenaristički posao, priča, nije još nikad radila, zbog čega se veseli što će moći učiti od nekog s toliko iskustva. Na to gleda i kao na otvaranje mogućnosti da se uz prozu počne baviti i pisa-

njem scenarija. "Od književnosti se u Hrvatskoj zaista ne može živjeti, a u filmu su odnosi ipak nešto drukčiji. Za pisce se i dalje smatra da pišu zato što to vole i ne očekuju da će nešto zaraditi. U filmu je ipak malo drugačije."

Kaže da se iznosi, kad je o prodaji autorskih prava riječ, u Hrvatskoj kreću između 30.000 i 70.000 kuna, s tim da se pola isplaćuje pri potpisivanju ugovora, a druga polovina kad film krene s realizacijom. Zanimljivo je da većina autora tvrdi kako ne znaju koliko drugi pisci cijene svoje romane te da su iznos pri prodaji prava rekli otprilike, ne raspitujući se prethodno.

"U USPOREDBI s troškovima cijelog filma, to je sićušan novac koji sam dobio. Možda sam trebao tražiti više jer su mi tako brzo pružili ruku da sam odmah zažalio što nisam tražio više", priča Baretić.

Jedan od takvih je i Drago Glamuzina, čiji prvi roman "Tri" želi ekranizirati redatelj Dario Jurićan, koji je ujedno i koscenarist.

"Nisam se previše raspitivao o tome, sve se temeljilo na povjerenju. Dogovorili smo se i za nekakav postotak, iako moram priznati da se više i ne sjećam koliki. Bio mi je najvažniji njegov entuzijazam i nemam poj-

"Rajko Grlić bio je moj mladenački idol čije sam filmove silno volio, i sad bi taj Grlić, onaj Grlić, želio ekranizirati moj roman." ANTE TOMIĆ

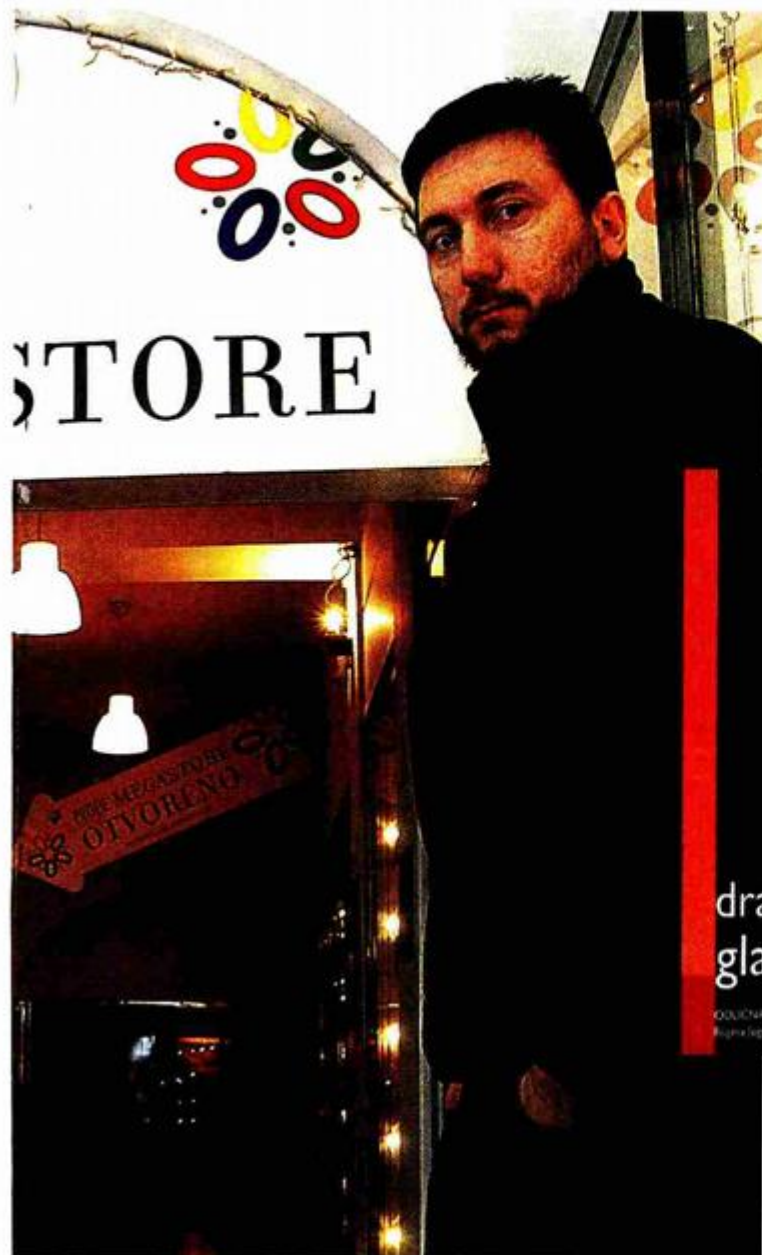

FOTO NCL

samo odgovor ima li ili nema novca."

Govoreći o promociji, Glamuzina, inače glavni urednik izdavačke kuće Profil, smatra da je trend ekranizacija suvremene književnosti odličan, i za film, i za književnost.

"**SVAKE SE** godine pojave dva-tri romana na koje publika odlično reagira i koji budu prodani u 10-20 tisuća primjeraka - što je mnogo brojnija publika od one koja pogleda domaći

film u kinu. To je potencijal koji je definitivno šteta ne iskoristiti, jer se pokazalo da su to najgledaniji filmovi. Filmovi po romanima Ante Tomića, zatim 'Metastaze', veliki su hitovi bili i u kinu i u kazalištu. Kad netko ide raditi film po, recimo, Tomićevu

romanu, točno zna što može očekivati. Isto tako će dobar film potaknuti ljude da pročitaju knjigu; korist je obostrana."

S tim se donekle slaže i Tena Štivičić, spisateljica koja s redateljicom Vesnom Ćudić u Londonu radi na filmskoj adaptaciji svoje drame "Dvije". Riječ je o drami koja se bavi suvremenim Zagrebom "kroz prizmu mla-

ma kako to drugi autori rješavaju. No honorari za pisanje scenarija definitivno su veći od honorara koji se mogu dobiti od izdavača za roman."

UPRAVO JE TO razlog zbog kojeg se neki autori prihvate rada na scenariju. No trenutačna praksa da redatelj radi na scenariju u suradnji s autorom češće je posljedica nedostatka profesionalnih scenarista u Hrvatskoj kad je o filmu riječ. Posljedica toga je takva simbioza redatelja i pisaca, kaže Glamuzina. "Redatelj nije pisac i treba mu autorovo iskustvo, a piscu fali vizija kako to u konačnici treba izgledati, što zna redatelj. Međutim, ideja ovog natječaja i jest bila da se potakne scenarističko zanimanje." Isto misli i Rajko Grlić: "Hrvatska nikad nije imala profesionalnih scenarista, ne postoji ni tržište scenarija. Nitko se ne želi upuštati u pisanje scenarija, jer se boje da će proći 10 ili 20 godina dok se film ne realizira i nitko za to nema strpljenja. Dok je god film kod nas na ovom nivou, uvijek će biti više ekranizacija knjiga u nedostatku originalnih scenarija. Ipak, ovakav je natječaj početak transformacije toga. Bez ovakvih natječaja nema kinematografije, on je ogroman znak da se netko brine o procesu nastanka filma, a ne daje

"Nakon 90-ih, kad je film otjerao publiku iz kina, književnici, koji su mogli slobodno govoriti o svemu, postali su zvijezde OKRETANJE KNJIŽEVNOSTI

dih žena koje su stasale u '90-ima", koja je već postavljena i u kazalištu.

"Sigurno je da hitovi u knjižarama do neke mjere nagovještavaju hit u kinima, a ovo je vrijeme kad se histerično traga za hitovima. Ali u biti, mislim da se jednostavno radi o tome da i knjige i filmovi koje ljudi vole imaju jednu zajedničku stvar, a to je da pričaju priče. Zanimljive, intrigantne, duhovite, potresne priče, ispričane na način koji drži našu pozornost. Pritom nije uopće bitno kome to više ide na ruku i tko koga stvara zvijezdom - to je samo nuspojava stvaranja."

Copyright NACIONAL 2010.